

DOĞA-KIRSAL YERLEŞME BİRLİKTELİKLERİ

Zehra EMİNAĞAOĞLU

KAÜ Artvin Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Artvin

Sonay ÇEVİK

KTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon

Geliş Tarihi: 10.02.2006

Özet: Doğal çevrelerin korunması ve düzenlenmesi, insan-doğa ilişkilerinde genellikle doğa aleyhine ortaya çıkan gelişmelerle gündeme gelmektedir. Doğaya ilişkin konularda her ne kadar bireysel davranışlar ağırlık kazansa da, ekolojik sorunlar belli bir süre sonunda çevreye yayılarak bölgesel, hatta küresel sorunlara yol açmaktadır. Bu sebeple yaşadığımız çevrenin ekonomik, ekolojik, estetik değerlerinin sürdürülebilirlik ilkesi ile korunması ve kullanılması gerekmektedir.

Doğanın ve çevrenin manzarası olan peyzaj, canlı ve cansız varlıklarla birlikte içinde yaşadığımız bütünü ifade etmektedir. Özellikle kentlerde gittikçe tahrip ve yok edilen peyzaj görüntüleri, insanların doğa ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye zorlayarak, doğa ile uyumlu yaşam tarzının benimsenmesini gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada; insan-doğa ilişkilerinde doğaya uyum sağlayan ve doğal çevrenin kalitelerini olumlu olarak yaşamına, çevresine, konutuna sokabilen kırsal yerleşmeler incelenmektedir. Kırsal peyzajın önemli öğelerinden olan kırsal yerleşmelerin doğa ile birliktelikleri, yeşilin; gerek doku düzeyinde, gerekse mekan ögesi olarak konut ve yakın çevresindeki kullanımları çizim ve fotoğraflarla örneklendirilerek incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Kırsal yerleşmeler, doğal çevreler, peyzaj

NATURE-RURAL SETTLEMENT INTERACTIONS

Abstract: Conservation and management of natural environments are generally brought up upon adverse developments against nature in the human-nature interactions. Although individual actions are often considered to be more immediate innature-related issuesi ecologic problems tend to spread in time and lead to reginol or even global problems. For this reason, it stands imperative that economic, ecologic and aesthetic values of the environment we live in be protected and used sustainably.

Being the scene of nature and the environment landscape signifies the whole with living and nonliving entities where we live in. Damedged and destroyed landscape scenes particularly in urban areas necessitates the reconsideration of human-nature relations and nature-frendly life style.

This study investigates the rural settlements that show harmony with nature and reflects qualities of natural environments on the dwellings. Particularly, with the examples of drawing and pictures it examines the association of rural settlements with nature as well as the use of the green as an occasional or spacial element.

Keywords: Rural settlements, natural environments, landscepe

1. GİRİŞ

Yaşadığımız çağda; insanlar ile doğa arasında yüksek duvarların örülme, bu duvarlar öncelikle yaşam ve düşüncelerimizde temellenip, fiziksel ortamlara taşınmakta, bütün bunlara günlük yaşantımızdaki sıkıntılar da eklenince gelecek gittikçe belirsiz bir hal almaktadır. Yaşam koşulları toplumda bireysel yaşamı öne çıkarmakta, duyarsızlık ve ilgisizlik çevre ve doğa korumacılığında somut olarak görülmektedir. Denizlerin doldurulması ile yok edilen kıyıları, ağaçların kesilmesi ile dikilen apartmanlar, yerleşme karakteri ve çevresel değerler dikkate alınmaksızın devam eden yapılaşmalar, doğal alanların kaybına neden olan yasal düzenlemeler, nefes aldığımız havayı tüketmekte, yaşam kaynaklarımızı yavaş yavaş, farkında olmaksızın yok etmektedir. Oysa insan sağlığının korunması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi için doğa ve doğal kaynakların korunması, kültürel değerlerin yaşatılması gerekmektedir.

Çevrenin korunmasının insanoğlu ve tüm canlılar için yaşam kaynaklarının gözetilmesinin, doğa ve kültür mirasının yaşatılması ve geliştirilmesinin, insanoğlunun geleceği için temel bir insan hakkı olduğu gerçeği ilk kez 1972’de Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı sonucunda yayımlanan Stockholm Bildirgesi’nde uluslararası platformlarda kabul edilmiştir (1). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da “yaşama hakkını” 17. Madde’de “Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” 56. Madde’de “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkına sahiptir” ifadeleri ile hukuki boyutta koruma altına almaktadır.

Yaşadığımız çevreyi doğal ve fiziksel çevre olarak ele almak gerekmektedir. Fiziksel çevre kapsamında değerlendirdiğimiz yapıları çevreler-yerleşmeler peyzajın önemli öğelerindendir (2). Yapılı çevre sadece binaları değil, aynı zamanda sokakları, meydanları, parkları, köprüleri ve hatta sokaklardaki çöp kutularını da kapsamaktadır. Bir ülkede yapıları çevrenin elemanlarına bir bütün olarak yaklaşım şekli, o ülkenin yapı kültürünün düzeyini gösteren bir ölçüt olarak değerlendirilmekte, yapı kültüründe kalite, bütün toplumun bu yapıları çevreye, onun korunmasına karşı gösterdiği sorumluluk derecesi ile belirlenmektedir. Bir yapı kültürü standardı, onun tasarımı, kullanımı, işlevselliğindeki kalite ile, çevresel, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirliği ile, ayrıca onun yaratılmasında izlenen yöntem ve süreçle tanımlanmakta; kalite, bu öğelerden birinin optimizasyonuna değil, daha çok bütün bu bileşenlerin kendi aralarındaki dengeye bağlı olduğu, bu bağlamda yapı kültürünün, tek aşamada varılacak bir hedefi değil, yapıları çevre ile kurulacak sürekli bir etkileşim ve özümleme sürecini tanımladığı ifade edilmektedir (3). Bu bağlamda yerleşimler

günümüzde, yapı kültürü bilinci ile oluşmuş konut dokusu ve içinde buldukları peyzaj karakterleri ile kimlik kazanmaktadır.

Araştırmacılar, çevreci ilkelere göre planlanmış yerleşimlerde; su ve diğer kaynakların toplanıp, ayrıştırıldığını, korunup, yeniden kullanıldığını ve dönüştürüldüğünü, bu nedenle doğal ve yenilenebilir peyzajın özellikle yapıların tüm çevresini sardığını, güneş, doğal ışık, su, rüzgar, bitki örtüsü, ağaç, ahşap, yosun, taş kerpiç, cam, çelik ve farklı malzeme türlerinin mekanda, yaygın ve yoğun bir şekilde yer aldığı, mekan yaratışı sanatıyla ekoloji ilişkisinin kurulduğunu ifade etmektedir (4). Bu anlamda kentlerin genellikle çevreci ilkelere uzak, yeşil ve geleneksel dokunun gözardı edildiği, yoğun ve plansız yapılaşmanın öne çıktığı yerleşmeler olduğu görülmektedir. Kırsal yerleşmeler ise daha şanslı gözükmekte, birbirleri ve buldukları çevre ile uyumlu yerleşme karakterleri ile dikkat çekmektedir. Bu noktada yerleşmelerin bir planlama anlayışı ile gelişmediğini doğayı tahrip etmeden, yaşayanlarının birbirine saygı çerçevesinde biçimlendiği söylenebilir. Doğanın aleyhinde gelişmeyen bu yerleşmelerin ortaya çıkışında sosyo-ekonomik koşullar, sanayi öncesi imkanlar, toplumun ulaşım imkanları, nüfus baskısının olmaması gibi çeşitli faktörlerin de etkin olduğunu belirtmek gerekmektedir (5,6).

Ancak son dönemlerde çarpık kentleşme sorunlarının ortaya çıkardığı kırsal yaşam özlemi, başta sahil yöreleri olmak üzere bir çok bölgede köylere olan ilgiyi artırmaktadır. Günümüzde metropol insanların dönemselsel yada kalıcı olarak topluca yerleştikleri köyler, azımsanmayacak sayılara ulaşmış bulunmaktadır. Bu gelişmeler, ciddi yapısal sorunları olmasına rağmen kırsal yerleşmelerin insanlar için vazgeçilmez olduklarını göstermekte ve hem sorunları ile hem de onları vazgeçilmez kılan doğal ve kültürel değerleri ile kırsal peyzaj planlamalarındaki yerini ve önemini vurgulamaktadır (7).

Karadeniz Bölgesi, kültür varlıklarına oranla tabiat varlıkları bakımından çok zengin bir bölgedir. Topografik biçimleniş, flora (bitki) ve fauna (bitki dışındaki canlılar) bakımından dünyada benzerine rastlanılmayan zenginliğe sahip bütün bölgede, çok geniş bir alana yayılan, benzer karakterde vadiler bulunmaktadır. Bu vadilerde hem kültür varlığı olarak korunması gereken kırsal yerleşmeler, hem de peyzaj karakterini belirgin kılan dağlar, tepeler, kayalar, yöreye özgün ormanlar çekici görüntüler sergilemektedir (6). Her bölge sahip olduğu özellikler ile peyzaj tasarımı yönünden temelde vurgulanması gereken öğeleri ortaya koymaktadır. Her yerleşmenin “tek” ve “çekici” olmasını sağlayan şey, doğal ve kültürel özellikleri gibi sadece o alana özgü ve başka bir yerde bulunmayacak özellikleridir (7). Artvin ili köylerinin çevreyle ilişkileri bu anlamda değerlendirildiğinde kırsal peyzaj açısından önemli kaliteler taşıdığı görülmektedir. Yeşil alanlar kırsal peyzaj içinde yer alan önemli kalitelerden biridir. Bu anlamda yeşil,

gerek kırsal peyzaj ögesi, gerekse bir mekan ögesi olarak yerleşmelerin oluşması ve biçimlenişinde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada Artvin ili Köy yerleşmelerinin yeşil ile ilişkili konumları üç temel başlık altında incelenmektedir. İlk bölümde; tek yapının çevreyle ilişkisini belirtmeden önce kırsal peyzaj içindeki görünümleri değerlendirilecektir. “Yerleşmelerin doğa içindeki görsel etkileri/doğa-yerleşme birliktelikleri” başlığı altında köylerin uzak manzara etkilerinin görsel değerlendirmeleri yapılmaktadır. Bu bölümde kırsal yerleşmelerdeki etkin doğa bileşenleri, sınır özellikleri ve fiziksel biçimlenişlerini ortaya koyabilecek; sınırlar- görsel derecelenme, gruplaşma- bölgelenme, egemenlik-baskınlık-dominantlık-öne çıkma özellikleri değerlendirilmektedir. İkinci bölümde yeşilin yerleşmelerin konumları ve fiziksel biçimlenişindeki etkileri, görsel ve işlevsel çeşitliliği ile etkili bir mekan ögesi oluşu ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise mekan ögesi olarak yeşilin konut yakın çevresindeki kullanımları incelenmektedir.

2. YERLEŞMELERİN DOĞA İÇİNDEKİ GÖRSEL ETKİLERİ

Doğa, büyüklüğü, canlılığı, güzelliği; çok kıymetli ağaç, yer ve gökyüzü kaliteleri ile birleşerek dünyayı oluşturur. Bir bütün içinde gelişen doğal formlar yerel koşullara göre, yer olarak özel bir kimlik kazanırlar. Bu kimlik somut olarak, yer ve gökyüzünü karakterize etmedeki temel üstünlükleri / nitelikleri ele alınarak ifade edilebilir. Bu yolla peyzaj konusunda; anlamsal, somut ifadelerle ulaşmak ve bunları doğal çevrelerin temel göstergeleri olarak koruyabilmek mümkün olabilir (8). Yerleşmeler, peyzaj karakterine somut ifadeler getiren, kültürel peyzaj içinde çeşitlilik gösteren fiziksel çevrelerdir. Ölçek uyumu, çatı biçimleri yönelmeleri ve malzeme seçimleri ile kırsal yerleşmeler doğa ile bütün olarak algılanmakta, çok geniş yeşil ve ormanlık alanlara, doğal çalılıklara sahip yerleşmelerin peyzaj özellikleri, bu bölgeler için belirleyici kaliteler olmaktadır (5, 9).

Anadolu’da tarihin her evresinde, bu topraklara yerleşmek isteyen toplumların izledikleri yol, seçtikleri yerler zaman akışı içinde gözden geçirildiğinde, yoğunlaşma noktalarının nedenleri araştırıldığında, “doğanın sunduğu olanaklar”, karşımıza çıkmaktadır. İnsanla doğa arasındaki bu ilişki bugüne kadar kesintisiz sürmüş, doğanın zorlandığı noktalarda yanlışlar kısa zamanda varlığını duyurmuştur. Bu büyük denge, doğruları bulmada gösterilen özen, kentlerin, tüm yerleşmelerin yaşam öykülerine de yansımış, gelişme süreci büyük bir deneyim olarak nitelenmiş, mutluluğun artması “doğaya saygıyla” ölçülür olmuştur. Günümüzün bilinen tüm yerleşmelerini ülke bütününde birlikte tanımaya çalıştığımızda, suların

ve geçit veren dağların, uygarlık tarihinin tüm evrelerine gönderme yapan, öncelikli yaşam alanları olduğunu görmekteyiz. Bu yaşam alanlarında yoğunlaşan birikimlerin ve zenginliklerin bizlere sunduğu doğrular ise, günümüz dünyası için de “çıkış yolları” içermektedir (9).

Fiziksel çevrelerin oluşumunda topografya önemli doğal kalitelerdendir. Yüzeyin biçimi ve rölyefler, yer tanımlamasında etkilidir. Farklı mekan karakteri sunmaktadırlar. Yer strüktürünün belirleyicileri dağlar- tepeler, doğrultu veren nehirler-vadiler geniş-uzak mekan dizilerinin tanımlanmasında önemlidirler. Vadilerin karakteri, yolların ve yerleşmelerin biçimlenişini etkiler. Peyzajdaki karakteristik formlar; yerleşmelerin derecelenmesi ve gruplanması ile açıklanabilir (10,11).

Kırsal yerleşmeler, peyzaj içinde ağırlıklı olarak doğal çevrenin karakteri ile biçimlenmekte yerel karakter kazanmaktadır. Doğanın yapılaşmış çevrelerden daha baskın olduğu görülmektedir. Yerleşme alanları olarak dere kıyıları / yamaçları veya dağ etekleri seçilebilmektedir. Bu örneklerde doğal konumlar insan tarafından gerçekleştirilmiş yapay konumlarla birlikte özel, lokal sunumlar sergilemektedirler. Etkili topografya, yer yüzü şekilleri, rölyefler, vejetasyon, su, ışık, klima etkileri ve doğal çevreyi kullanma, değiştirme, tamamlama, sembolize etmenin, görselleştirmenin sonucu olarak özgün kırsal mimari sunumlar- biçim, malzeme, detay, mekan organizasyonları görülmektedir (12). Bölgesel-dizimsel kimlik kapsamında etkili görüntüler sergileyen kırsal bölgelerdeki doğa ve yerleşmeler birlikteliğinde, yerleşmeleri birbirine bağlayan dizi üzerindeki ara konumlar, öğeler ile birlikte (koy, dağ, tepe, ormanlar, manzaralar, binalar, köprüler vb.); yerleşmelerin uzak etkisi, silüet, ön-arka plan görüntüleri, yapılar ve çatılarının dizimsel görüntüleri, özgün yapılaşma ve doğayla ilişkiler özel konumlar sergileyerek “kır resmi” ve “kır kimliğini” önemli kılmaktadır (5).

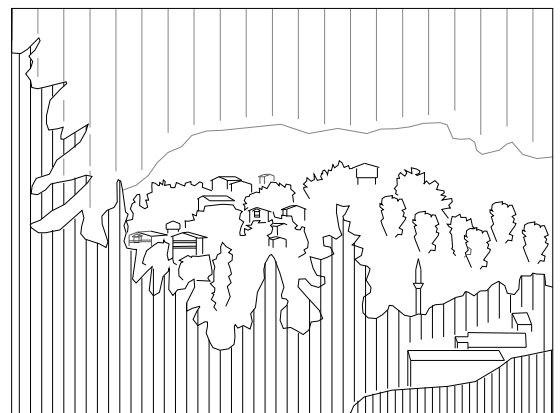
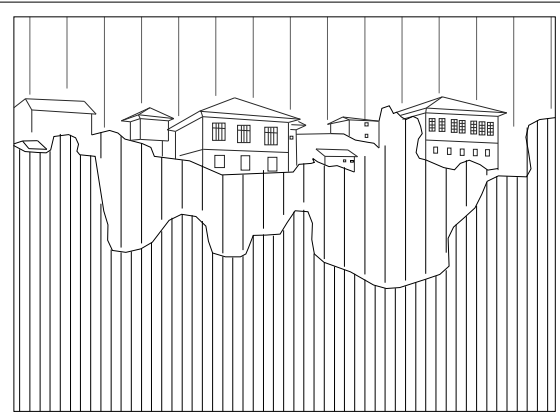
Yerleşmelerin bütün veya parçalar olarak (townscape) değerlendirildiği ve estetik değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar daha çok kentsel tasarım alanında görülmektedir. Bu alanda yerleşmelerin bütünü ve bileşenlerinin, doğal çevrenin ilgili kullanıcısı üzerindeki görsel etkilerinin değerlendirildiği araştırmaların en bilinen örnekleri incelenmiştir. Araştırmacıların görsel kalite değerlendirmelerine ilişkin ifadeler aşağıdaki tabloda verilmektedir (13, 14, 15, 16, 17, 18), (Tablo 1).

Tablo 1. Görsel Kalite Değerlendirmeleri

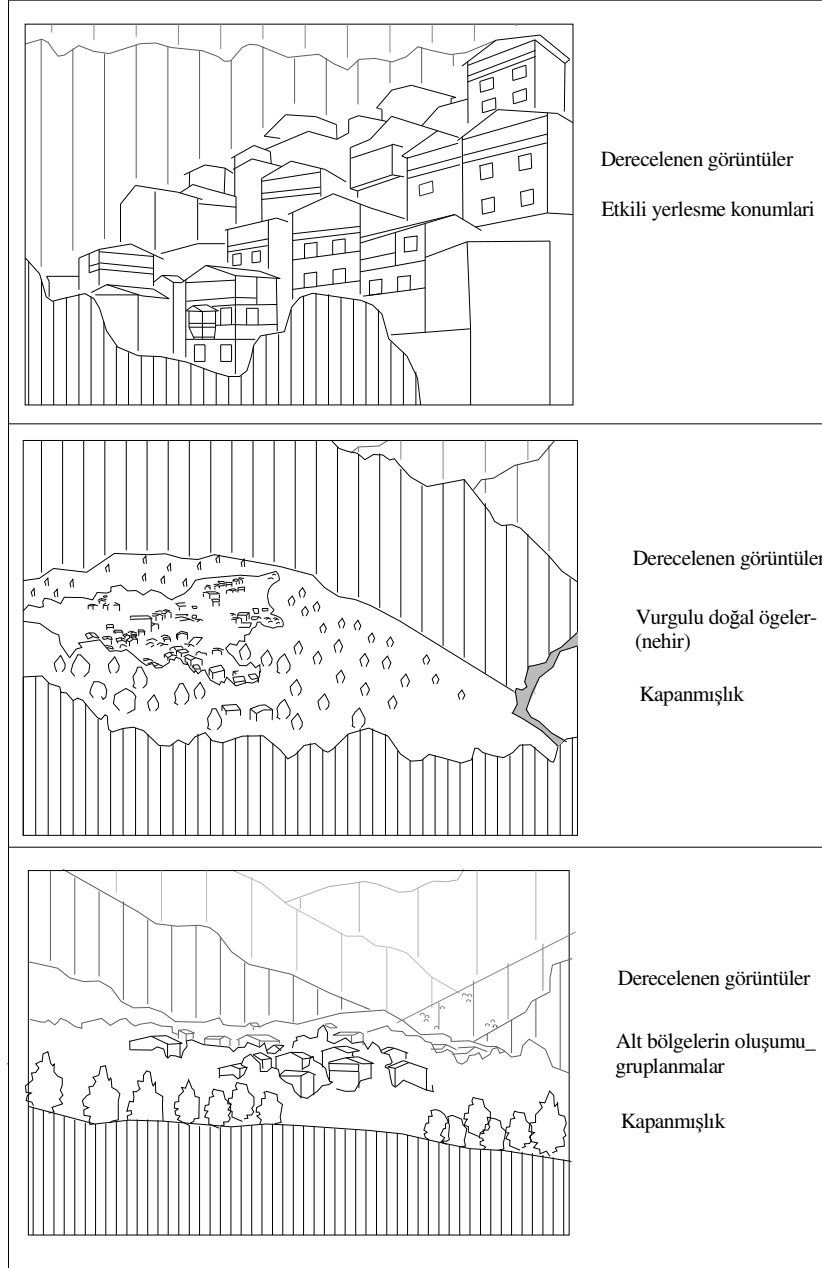
LYNCH	CULLEN	GESTALT	KARAMAN
Süreklilik	Bölgeler	Yakınlık	Yere özgünlük
Egemenlik	Akışmazlık	Benzerlik	Çevreye duyarlılık
Zaman serileri	Merkez noktalar	Kapalılık- kapanmışlık	Karma işlevler
Sadelik	Tanınabilir yerler	Değişmezlik	Ölçek
Tekillik	uzaklaşan görüntüler	Yön-benzer kader	Erişim
Farkında olmak	Belirginlik	Tecrübe	Okunabilirlik
Birleşmede açıklık	Gösterişlilik	Basit,açık	Durağanlık
Farklı yönelmeler	Girinti-çıkıntılar	strüktürleşmiş	Değişkenlik
Adlar-anlamlar	Odak noktası- farklılık	formlar-Simetri	Parçacı büyüme
Okunabilirlik	Sınırlandırma- daralma	kuralı	Değişim
Kimlik	Farklı yükseltiler		
Yapı	Dalgalanma		
	Kapanma		
	Dışa acık iç mekan		
	Düzlem değişimi		
BENTLY vd.	Çerçeve görüntüler		
	Genişletilmiş vista		
Fiziksel-görsel ulaşılabilirlik	Daraltılmış vista		
Çeşitlilik	Kapalı vista		
Okunabilirlik	Geri çekilme		
Güçlülük-baskınlık	Karmaşıklık		
Zenginlik- çeşitlilik	Hareketlilik		
	Gizlilik		
	Bitişiklik		
	Ölçek bozulma		
	çizgisellik		

Aşağıda verilen örneklerde; kırsal yerleşmelerdeki etkin doğa bileşenleri, sınır özellikleri ve fiziksel biçimlenişlerini ortaya koyabilecek; sınırlar- görsel derecelenme, gruplaşma- bölgenleme, egemenlik-baskınlık-dominantlık-öne çıkma özellikleri analiz edilmektedir (Şekil 1, 2).

Doğa-Kırsal Yerleşme Birliklikleri

	<p>Derecelenen görüntüler</p> <p>Alt bölgelerin oluşumu gruplanmalar</p> <p>Hakim yeşil görünümü</p>
	<p>Derecelenen görüntüler</p> <p>Hakim yeşil görünümü</p>
	<p>Derecelenen görüntüler</p> <p>Etkili yerleşme konumları</p> <p>Hakim yeşil görünümü</p>

Şekil 1. Uzak ölçek – manzara analizleri

Şekil 2. Uzak ölçek – manzara analizleri

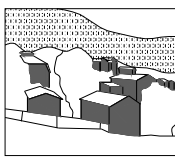
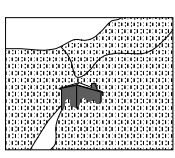
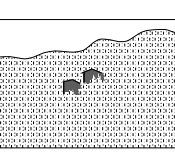
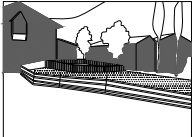
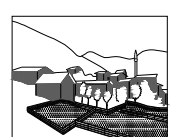
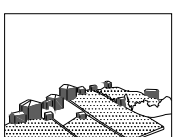
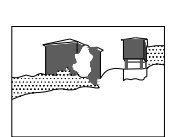
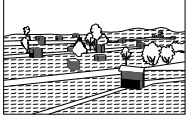
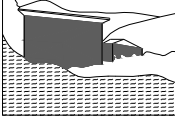
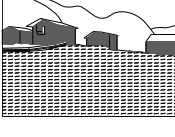

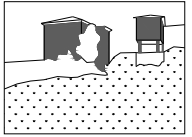
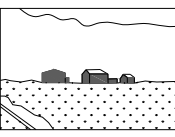
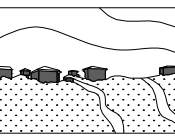
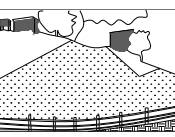
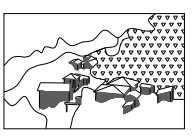

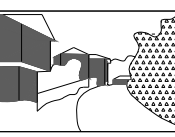
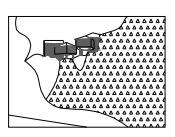

Yukarıdaki şekilden de anlaşıldığı gibi doğa, kırsal yerleşmelerde hakim ve etkin konumdur. Yerleşmelerin peyzajdaki görsel etkilerine ilişkin somut değerlendirmeler şöyle sıralanabilir:

- Doğal çevreler, kırsal yerleşmelerin görsel etkilerinde dominant faktör konumundadır.
- Doğa bileşenleri olarak topografya-dağlar, gökyüzü, bitki örtüsü, kayalıklar, su ögesi olarak sayılabilir.
- Kırsal yerleşmeler, doğa içerisinde dizi-ritim-odaklar-bağlantılar oluşturmakta; ilişkileri ve konumları ile yerleşmeler ve doğa birlikteliğinin ortaya çıkardığı kır resminin somut ifadesini kuvvetlendirmektedirler.
- Yerleşmeler ve dağların fiziksel çevre içindeki görünimleri uzaklık olarak derecelenmekte; görüş açısı genişlemekte, derinlik ve hareket kazanmaktadır.
- Yerleşmeler doğal çevre içinde gruplaşarak dağılmakta, bu durum manzarayı monotonluktan kurtararak, hareketi sağlamaktadır.
- Peyzajda, genellikle dağlar gökyüzü ile sınır oluşturmakta; tepelerde konumlanan yerleşmelerde, yapılaşmış çevrelerin gökyüzü ile sınır olduğu özgün konumlar da görülmektedir.
- Dağ sıraları, tepeler, kayalıklara oturan yerleşmeler özgün konumlar etkili kır resimleri sergilemektedir.
- Bölgedeki zengin bitki örtüsü, ormanlar, çayırlar, meyve ağaçları, tarım ve bahçe bitkileri yere özgü karakterler göstermektedir.

3. KONUT YAKIN ÇEVRESİNDEKİ YEŞİL

Kırsal yerleşmelerde yeşil, görsel ve işlevsel çeşitliliği ile etkili mekansal öğelerdir. Yerleşmenin ve konutun konumunu belirleyecek kadar önemlidir. Yerleşme dokusu içindeki konumları, yerleşmeler arasında farklılık gösterse de genellikle türlerine göre benzer bölgelerde yer aldıkları söylenebilir. Yeşil, yerleşme silüetindeki farklı tonları ve genel dokuyla olan birlikteliği ile kırsal yerleşme karakterini belirleyen önemli kalitelerden biridir. Doğu Karadeniz Bölgesinde yapılan bir araştırma sonucu (5) konut yakın çevresindeki yeşilin türleri, konumu ve özellikleri aşağıda uzak ölçek-silüet görüntüleri değerlendirilerek aşağıda verilmektedir, Şekil 3.

YEŞİLİN KONUM VE ÖZELLİKLERİ NAĞAOĞLU, S. ÇEVİK			
			
Ormanların yerleşmelere sınır olduğu konumlar ve orman içi yerleşmeler			
			
Konut ve diğer birimlerin sebze bahçesi ile ilişkili konumları			
			
Konut dışındaki ve konuta yakın konumdaki çayır ve meralar			
			
Konutun hakim olduğu çay bahçeleri			
			
Konutun çevresiyle ilişkisini kesmeyen fındık bahçelerinin konumu			

Şekil 3. Yeşilin konum ve özellikleri

Yukarıdaki Şekilde görüldüğü gibi;

- Ormanlık alanlar kırsal yerleşme silüetlerinde en etkin öğeler arasındadır. Yerleşmeler orman bitişiğinde, yakınında veya içinde bulunmaktadır. Ormanlar yerleşmeler için çoğu zaman doğal sınırlayıcıdır. Bunun yanında özellikle dağınık yerleşmelerde yapıların ormanlık alan içine dağıldığı görülmektedir.
- Sebze bahçeleri yerleşmelerde genellikle ait olduğu konutun yakınından görülebilir mesafededir. Genellikle koruma amaçlı sınırlandırılır ve gerek ölçek, gerekse de ürünün türünden kaynaklanan renk ve biçimler açısından yeşil dokuyu çeşitlendirmektedir.
- Yeşil dokuda çayır-meralar; yerleşme dokusunun içinde küçük boyutlarda yer aldığı gibi, daha çok yerleşme dokusunun dışında daha geniş alanlar kaplamaktadırlar. Ağırlıklı olarak, Doğu Karadeniz Bölgesi sahil kesiminde yetişen çay ve fındık bitkileri yeşil doku içinde renk, doku ve ölçek olarak farklı görünmektedir. Kısa ve yuvarlak hatlı çay bitkisi, boyutları açısından manzarayı ve ışığı kesmediği için konutun her yönünde yer alabildiği gibi; eğimli arazilerde üst kottaki konuta kadar yamaç boyunca yayılım göstermektedir. Fındık bahçeleri ise genellikle konuta yürüme mesafesi uzaklığında, daha yakın olanlar manzara ve ışığı kesmeyecek konumdadır.
- Araştırma alanında meyve bahçeleri, ağaç grupları, tarla arazileri de yeşil içerisinde yer almaktadır. Geniş araziler kaplayan tarlalar daha çok konuttan ve yerleşmeden uzak, çoğunlukla yerleşme dışında yer almaktadır. Daha çok tek tip ürünün yetiştirildiği tarlalara (buğday, mısır, patates tarlası gibi), daha küçük araziler halinde yerleşme içinde de rastlamak mümkündür. Konuta yakın olan tarlalar çalışmada sebze bahçesi olarak değerlendirilmektedir. Meyve bahçeleri ve ağaç guruplarına, yeşil doku içinde her konumda rastlamak mümkündür.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırsal Peyzajın önemli öğelerinden olan kırsal yerleşmeler; doğanın, toplumsal yapı ile bütünleşerek oluşturduğu özgün konumları, çekicilikleri, insan ruhunu rahatlatan atmosferi, özgün kimlik değerleri ile korunması, geliştirilmesi gereken bir konudur.

Kırsal yerleşmelere dönük en bilinen tasarım politikası Köy Kanunu olarak gözükmektedir. Yasal çerçeve içerisinde günün şartlarına

göre hazırlanmış; bazı düzenleme ilkelerinin çok genel ifadelerle verildiği bu kanunun, günün şartlarına uygun geliştirilmesi, güncelleştirilmesi gerekmektedir. Konuya ilişkin düzenlenecek yasa ve yönetmeliklerde, yerleşmelerin peyzaj karakterinin korunması ve geliştirilmesine yönelik politikalar üretilmesi doğal çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde yararlı olacaktır.

Mekan ögesi olarak yeşilin kırsal yerleşmelerdeki kullanım ilkelerine ilişkin geçmiş deneyimlerden yararlanılması, yeni oluşumlara olumlu katkılar sağlayacaktır.

Kırsal yerleşmelerin oluşumu ve fiziksel biçimlenişinde topoğrafik yapının (dağ, vadi, akarsu gibi), tarımsal faaliyetlerin ve kültürel değerlerin etkisi görülmektedir. Yerleşmelerin yer seçimi ve yapılaşma sürecinde doğal çevrenin en az tahrip edilmesi, tarım alanlarının korunması ve yöre insanının isteklerinin dikkate alınması önemlidir. Ayrıca mevcut yerleşmelerin görünümelerini etkili kılan arka plandaki ormanların her koşulda korunması gerekmektedir.

Yerleşmenin peyzaj karakteri, örneklerin içeriği, iklim, su ve yere özgü materyal, arazinin biçimine bağlı oluşan köy yolları, köy sınırları ve çevresindeki kırsal yerleşmelerin karakteri ve bu yerleşmeler ile olan ilişkili konular yeni yerleşmelerin yer seçiminde göz önünde bulundurulacak önemli faktörlerdir.

Kırsal alanlarda, yerleşme-doğa birliktelikleri, bölgesel- dizimsel kimlik özellikleri göstermektedir. Bölgesel-dizimsel kimlik değerleri olarak yerleşmelerdeki form, ölçek, malzeme birlikteliği ve doğa ile uyumları, tekrarlanan, gruplaşan konuları; topoğrafya ile birleşen yeşil dokunun, akarsu, şelale gibi doğal kaynaklar ile bölünerek oluşan ara bölgeler etkili görüntüler-kır resmi sunmaktadır.

Çalışmada “kır resmi” olarak ifade edilen kırsal peyzaj görüntüleri, bu bölgeleri ziyaret eden insanların ilgisini çekmekte, bu anlamda turizm alanında önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

1. http://www.izmirbarosu.org.tr/yayinlar/cevre_hakki_icindekiler.htm
2. Tokay, S., Yüksel, Ş., Bina-Çevre İlişkisi, Yıldız Teknik Üniv, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi-Çevre Düzenleme Bilim Dalı, İstanbul, 1994.
3. Şentek, A., Kennedy, N., Almanyada Yapı Kültürü Üzerine Durum Raporu-www.mimarlarodasi.org.tr/UIKDocs%5CALMANYA.pdf, 2002.
4. Eryıldız, D., Eryıldız, S., Enerji Etkin Tasarımı: Örnek Yapılar, www.bugday.org/article.php, 2002.

5. Eminağaoğlu, Z., Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu-İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon, 2004.
6. Eminağaoğlu, Z., Çevik, S., Kırsal Yerleşme Dokularının Doğal Çevre Faktörleri Etkisindeki Oluşumu-İlgili Politikalar, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kırsal Alanda Ulaşım Yerleşim Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Trabzon, 2003, s. 277-289.
7. Dirik, H., Kırsal Peyzaj (Planlama ve Uygulama İlkeleri), İstanbul Üniversitesi Yayını, Yayın no: 4559, İstanbul, 2005.
8. Shulz, C.N., Genius Loci-Towards a Phenomenology of Architecture, Academy Editions, London, 1980.
9. Çevik, S., Eminağaoğlu, Z., Kırsal Yerleşme Amaçlı Çerçeve Politikalarının Oluşturulması, Bileşenleri ve Öğeleri, KTÜ Araştırma Fonu, Trabzon, 2004.
10. Sözen, M., Havza Kalkınma Birliklerine Doğru, <http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/haftaninYazisi.asp?ID=48,E.T:02.02.2006>
11. Çevik, S., Beşgen, A., Tuluk, İ., Vural, S., Cordan, Ö., Osmanlı Kentinde Yeşil Ögesinin Kullanımı Bursa ve Yakın Çevresinde Örnekleme, XI. Uluslar Arası Yapı ve Yaşam Kongresi, Bursa, 1999.
12. Çevik, S., Eminağaoğlu, Z., Erşen, F., Nature-Effective Architecture Settlements, Livable Environments&Architecture, International Congress, Trabzon, Türkiye, 2003, 168-178.
13. Shulz, C.N., Genius Loci, Landschaft, Lebensraum, Baukunst, Klett-Cotta, Stuttgart, 1982.
14. Cullen, G., The Concise Townscape, Presented By The British council, U.S.A., 1971.
15. Müller, G., Semiotik der Gebauten Umwelt, Über den Zusammenhang von Gebauter Umwelt und Verhalten, Universität Trier, SRP9, Trier, 1983.
16. Lynch, K., Good City Form, The Mit Press, England, 1985.
17. Bently, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S., Smith, G., Responsive Environments A Manual For Designers, Butterworth-Heinemann, MPG Books Ltd., Great Britian, 1985.
18. Karaman, A., Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik, I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1991, s. 63-70.